

VU Research Portal

Suspended Sentences Public opinion, compliance and recidivism

Aarten, P.G.M.

2014

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Aarten, P. G. M. (2014). *Suspended Sentences Public opinion, compliance and recidivism*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Samenvatting (Dutch Summary)

Voorwaardelijke straffen: Publieke steun, naleving en recidive

Inleiding

Sinds het begin van deze eeuw is de Nederlandse overheid bezorgd over de hoge recidivecijfers. Uit rapporten blijkt dat 70 procent van alle ex-gedetineerden binnen zeven jaar na hun vrijlating opnieuw in aanraking zou komen met justitie. Door de snel toegenomen gevangenispopulatie, waarbij tegelijkertijd de effectiviteit van de vrijheidsstraf in twijfel is getrokken, stelt het ministerie van Veiligheid en Justitie als belangrijke doelstelling de effectiviteit van het sanctiestelsel te vergroten als middel om recidive te verminderen. Selectiviteit en differentiatie in de tenuitvoerlegging van sancties vormen belangrijke onderdelen van het moderne sanctiestelsel in Nederland. De aard van de sanctie en de tenuitvoerlegging hiervan moeten toegespitst zijn op de aard van het delict en de persoon van de dader. Hieronder valt ook de voorwaardelijke veroordeling, waarbij de straf geheel of gedeeltelijk niet ten uitvoer wordt gelegd mits voldaan wordt aan de algemene en eventueel ook bijzondere voorwaarden. De voorwaardelijke veroordeling wordt door het kabinet gezien als een belangrijk middel om recidive terug te dringen. Bij de bepaling evenals de tenuitvoerlegging staat namelijk de persoonsgerichte aanpak van deze sanctie centraal. Door de bijzondere voorwaarden biedt de straf een effectieve mogelijkheid om het gedrag van de voorwaardelijke veroordeelde te beïnvloeden. Daarnaast wordt mede door middel van 'de stok achter de deur' - het in het vooruitzicht stellen van een meer ingrijpende reactie bij niet-naleving van de voorwaarden – getracht een effectievere gedragsbeïnvloeding te bereiken dan reeds bestaande strafrechtelijke interventies.

De voorwaardelijke veroordeling neemt een belangrijke plaats in het Nederlandse strafrechtstelsel in, maar tot op heden is weinig empirisch onderzoek gedaan naar de doelstellingen van deze specifieke straf. En omdat de voorwaardelijke veroordeling in populariteit is gestegen, richt dit proefschrift zich op de volgende drie vragen.

Ten eerste, terwijl het steeds vaker wordt opgelegd door rechters, in hoeverre is er publiek draagvlak voor deze straf? Publieke steun is belangrijk om te onderzoeken omdat een gebrek aan publieke steun voor een strafrechtelijk sanctie er voor kan zorgen dat de rechterlijke macht deze straf minder zal opleggen. Het publiek kan, met andere woorden, een belangrijke rol spelen in de voortzetting van de voorwaardelijke veroordeling. De tweede vraag die in dit proefschrift centraal staat is: In hoeverre kan de naleving van de bijzondere voorwaarden bij een voorwaardelijke veroordeling worden verhoogd? Een korte termijn doel van de voorwaardelijke veroordeling is dat de dader de bijzondere voorwaarden die hem zijn opgelegd naleeft en de aanwijzingen die hem daarvoor door de reclassering zijn gegeven opvolgt. De derde en laatste vraag die gesteld kan worden is: wat zijn de recidivecijfers na een voorwaardelijke veroordeling en in hoeverre verschillen deze cijfers van recidive cijfers na andere straffen? Een doel voor de lange termijn van de voorwaardelijke veroordeling is dat de dader niet recidiveert. Deze korte en lange termijn doelen liggen in elkaars verlengde, en ze worden gelijktijdig nagestreefd. Als bijzondere voorwaarden worden nageleefd, kan er vanuit worden gegaan dat het gedrag van de dader verandert. Door deze gedragsverandering zullen de langere termijn risico's voor recidive beperkt blijven. Dit proefschrift heeft daarmee drie onderzoeksdoelinden. Een eerste streven is inzicht krijgen in wat het publiek vindt van de voorwaardelijke veroordeling en welke factoren gerelateerd zijn aan publieke steun voor

voorwaardelijke veroordeling. Ten tweede wordt gekeken in hoeverre de voorwaardelijke veroordeling leidt tot naleving. Ten derde wordt gekeken naar recidive na de voorwaardelijke straf.

Publieke steun voor voorwaardelijke straffen

In hoofdstuk 2 staat het publieke draagvlak voor de voorwaardelijke veroordeling centraal. Er is specifiek gekeken naar drie factoren die publieke steun voorspellen, maar nog nauwelijks aandacht hebben gekregen in publiek opinieonderzoek naar de voorwaardelijke veroordeling: algemene punitieve attitudes, vertrouwen in het rechtssysteem, en de politiek. Opinieonderzoek naar het strafklimaat laat zien dat het publiek van mening is dat rechters te licht straffen. Het is de vraag wat het publiek vindt van de voorwaardelijke veroordeling, die in internationale literatuur vaak wordt omschreven als een milde straf. Daarnaast is het belangrijk dat het publiek vertrouwen heeft in het rechtssysteem, omdat dit van invloed is op de legitimiteit van het systeem. Wanneer er geen vertrouwen is - doordat het publiek vindt dat de voorwaardelijke veroordeling een te milde straf is - zal dit van invloed zijn op haar legitimiteit. Politici gebruiken vaak publieke opinie bij het samenstellen van specifiek beleid. Door een afgenomen vertrouwen in het strafrechtelijk systeem en meer punitieve attitudes naar straffen in het algemeen, zullen politici eerder pleiten voor een strenger beleid ten opzichte van straffen omdat dit is wat het publiek wil. Omdat politici afhankelijk zijn van het publiek is politieke oriëntatie een belangrijk factor om te onderzoeken.

Aan de hand van een getrokken steekproef van de Nederlandse bevolking is onderzocht in hoeverre vertrouwen in het strafrechtelijk systeem, punitieve attitudes en politieke oriëntatie publieke steun voor de voorwaardelijke veroordeling voorspellen.

Analyses laten zien dat alle drie de factoren gerelateerd zijn aan publieke steun voor voorwaardelijke straffen. Mensen met meer vertrouwen in het strafrechtelijk systeem, met lagere algemene punitieve attitudes, en een meer linkse politieke oriëntatie hebben een positievere houding ten aanzien van de voorwaardelijke veroordeling dan mensen met minder vertrouwen, hogere algemene punitieve attitudes en een meer rechtsgeoriënteerde politieke voorkeur. Verdere analyses tonen aan dat gepercipieerde punitiviteit van de voorwaardelijke veroordeling de relatie tussen vertrouwen in het strafrechtelijk systeem en steun voor deze straf deels *mediateert*. Met andere woorden, niet alleen vertrouwen maar ook de gepercipieerde punitiviteit zijn gerelateerd aan publieke steun voor voorwaardelijke straffen. Daarnaast *mediateert* de gepercipieerde punitiviteit van de voorwaardelijke veroordeling volledig de relatie tussen algemene punitieve attitudes en steun voor deze straf. Politieke oriëntatie *modereert* de relatie tussen gepercipieerde punitiviteit en steun. Met andere woorden, mensen die de voorwaardelijke veroordeling als punitief zien zullen deze straf eerder steunen. Deze bevinding geldt voor mensen die zowel links- als rechtsgeoriënteerde zijn. Echter, deze relatie is sterker voor mensen die een voorkeur hebben voor rechtsgeoriënteerde politieke partijen dan mensen die meer linksgeoriënteerd zijn.

Samenvattend, vertrouwen in het strafrechtelijk systeem, de gepercipieerde punitiviteit van voorwaardelijke straffen en politieke oriëntatie blijken belangrijke factoren te zijn die ons meer inzicht geven in de publieke steun voor deze specifieke straf.

Naleving van de bijzondere voorwaarden

Bijzondere voorwaarden worden als belangrijk middel gezien voor gedragsbeïnvloeding, omdat deze geënt zijn op het individu. Met deze persoonsgerichte benadering wordt gewerkt aan het recidiverisico en de criminogene factoren van de dader. Om deze gedragsbeïnvloeding te bewerkstelligen is het belangrijk dat de voorwaarden worden nageleefd.

Om deze naleving te onderzoeken, is een groep voorwaardelijk veroordeelden gevolgd die onder reclasseringstoezicht stonden. Er is onderzocht in hoeverre a) demografische en criminele kenmerken (aan de hand van het recidiverisico uit de RISc), en b) afschrikking, een procedureel rechtvaardige behandeling door de rechter en de alliantie met de toezichthouder, naleving van de bijzondere voorwaarden voorspellen. Twee onafhankelijke maten van naleving zijn onderzocht: bereidheid van de reclassanten om de voorwaarden na te leven en geregistreerde naleving (of reclassanten een waarschuwing hebben gekregen voor niet-naleving van de voorwaarden). Met behulp van longitudinale gegevens, voorspellen de volgende factoren naleving.

Niet het recidiverisico, maar afschrikking, een procedurele rechtvaardige behandeling door de rechter en een positieve alliantie met de toezichthouder op meetmoment 1 (T_1) voorspellen naleving op meetmoment 2 (T_2).

De gepercipieerde zekerheid dat hun straf ten uitvoer wordt gelegd in geval van niet-naleving van de voorwaarden op T_1 blijkt een voorspeller te zijn van de bereidheid om de voorwaarden na te leven op T_2 . De zwaarte van de voorwaardelijke veroordeling blijkt de geregistreerde naleving te voorspellen. Reclassanten met deels voorwaardelijke veroordelingen hebben een hogere kans waarschuwingen te krijgen dan reclassanten met een geheel voorwaardelijke straf.

Procedurele rechtvaardigheid op T_1 beïnvloedt de bereidheid maar niet de geregistreerde naleving op T_2 . Met andere woorden, wanneer de reclassanten eerlijk worden behandeld door de rechter tijdens hun rechtszaak (dat wil zeggen wanneer de rechter naar hen luisterde, hun kant van het verhaal aanhoorde, respect toonde en vriendelijk was) dan zijn ze meer bereid zich aan de voorwaarden te houden.

Tenslotte blijkt de relatie met hun toezichthouder gerelateerd te zijn aan de bereidheid de voorwaarden na te leven en de geregistreerde naleving. Indien de reclassanten hun relatie met hun toezichthouder als positief beoordeelden, zijn ze eerder bereid de voorwaarden na te leven en krijgen ze minder snel een waarschuwing. Echter, deze alliantie correleerde slechts op T_2 met de bereidheid en de geregistreerde naleving op T_2 .

Concluderend laat dit onderzoek zien dat het recidiverisico naleving niet voorspelde. Naleving wordt daarentegen wel voorspeld door normatieve elementen, specifiek de manier waarop de reclassanten procedureel rechtvaardig behandeld worden door de rechter en een positieve relatie met hun toezichthouder, en het instrumentele element afschrikking.

Recidive na voorwaardelijke straffen

In hoofdstuk 4 en 5 staat recidive na de voorwaardelijke veroordeling centraal. In hoofdstuk 4 wordt recidive na een geheel voorwaardelijke vrijheidsstraf met recidive na een korte vrijheidsstraf vergeleken. De voorwaardelijke vrijheidsstraf wordt vaak gezien als een effectievere mogelijkheid om het gedrag van de voorwaardelijke veroordeelde te beïnvloeden dan een korte vrijheidsstraf. De meerderheid (circa 60%) van de veroordeelden zit minder dan twee maanden gedetineerd. Dit wordt vaak als een te korte periode gezien om gedragsverandering te bewerkstelligen. Een voorwaardelijke sanctie, aan de andere kant, biedt door de proeftijd meer ruimte hiervoor. Nationaal onderzoek om deze veronderstelling te bevestigen is tot op heden nauwelijks gedaan. Empirisch bewijs is vooral te vinden in internationale literatuur. Echter, deze studies kampen met een belangrijke methodologische tekortkoming. De meeste studies controleren onvoldoende voor selectie-effecten die voorkomen bij het opleggen van een (on)voorwaardelijke veroordeling. Door gebruik te maken van de methode *propensity score matching* wordt rekening gehouden

met deze selectieprocessen. Er is gebruik gemaakt van longitudinale, justitiële gegevens om recidive tussen de twee straffen te vergelijken. Specifiek zijn alle strafbladen verzameld van daders die in 2006 zijn veroordeeld tot een geheel voorwaardelijke vrijheidsstraf of een korte vrijheidsstraf in de arrondissementen Amsterdam en Den Haag. De einddatum van de observatie is juli 2011 waardoor sprake is van een observatieperiode van gemiddeld 5 jaar. Naast de algemene vergelijking tussen de geheel voorwaardelijke vrijheidsstraf en korte vrijheidsstraf, is ook gekeken of criminele voorgeschiedenis van invloed is op recidive: er is gekeken naar verschillen in recidive tussen *first offenders* met een geheel voorwaardelijke vrijheidsstraf en *first offenders* met een korte vrijheidsstraf. Daarnaast is gekeken naar recidive na de twee straffen bij mensen met een criminele voorgeschiedenis (recidivisten).

De resultaten laten zien dat er geen verschil is in recidive tussen beide straffen voor de algemene onderzoeksgroep. Wel hebben *first offenders* na een korte vrijheidsstraf een kleinere kans om te recidiveren dan *first offenders* na een geheel voorwaardelijke vrijheidsstraf. Aan de andere kant laten recidivisten na een geheel voorwaardelijke vrijheidsstraf een kleinere kans op recidive zien dan recidivisten na een korte vrijheidsstraf. Deze resultaten laten zien dat de korte vrijheidsstraf een groter voordeel heeft voor *first offenders* en een geheel voorwaardelijke vrijheidsstraf voor recidivisten wat betreft het verlagen van recidiveaantallen.

Echter, deze bevindingen kunnen geen definitieve aanknopingspunten voor beleid bieden, omdat naar de voorwaardelijke veroordeling in het algemeen is gekeken. In Nederland heeft de voorwaardelijke veroordeling verschillende verschijningsvormen: deze kan geheel of gedeeltelijk en bijzondere voorwaarden kunnen als onderdeel van de voorwaardelijke veroordeling worden opgelegd. Om hier meer inzicht te krijgen wordt in hoofdstuk 5 gekeken naar verschillen in recidive tussen geheel en gedeeltelijk voorwaardelijke vrijheidsstraffen met of zonder bijzondere voorwaarden. Ook hier is gebruik gemaakt van justitiële gegevens van alle daders die in 2006 een geheel of gedeeltelijk voorwaardelijke vrijheidsstraf met of zonder bijzondere voorwaarden opgelegd hebben gekregen.

Resultaten laten zien dat gedeeltelijk voorwaardelijk gestraften een hogere kans hebben om te recidiveren dan geheel voorwaardelijk gestraften. Voorwaardelijk gestraften die bijzondere voorwaarden moeten naleven hebben een hogere kans om te recidiveren dan voorwaardelijk gestraften die alleen de algemene voorwaarde moeten naleven. Wanneer beide vormen samen worden genomen is er geen verschil in recidive tussen een geheel en gedeeltelijk voorwaardelijke vrijheidsstraf met en zonder bijzondere voorwaarden.

De bijzondere voorwaarden zijn zeer divers en kunnen onderverdeeld worden in twee typen: controlerende voorwaarden (zoals meldplicht, locatieverbod, contactverbod) en gedragsbeïnvloedende voorwaarden (onder andere gedragsinterventies en behandelverplichting). Omdat alle voorwaardelijk veroordeelden in de onderzoeksgroep een meldplicht hadden, is gekeken naar verschillen in recidive tussen controlerende bijzondere voorwaarden, controlerende en gedragsbeïnvloedende bijzondere voorwaarden en de algemene voorwaarden. Resultaten laten zien dat, in vergelijking met de controlerende bijzondere voorwaarden, de algemene voorwaarde minder hoge recidivecijfers laat zien. Er is geen verschil in recidive tussen controlerende en gedragsbeïnvloedende bijzondere voorwaarden waargenomen. Echter, wanneer deze drie typen voorwaarden worden gecombineerd met de geheel en gedeeltelijk voorwaardelijke vrijheidsstraf zijn er wel verschillen waar te nemen. De resultaten laten zien dat daders na een gedeeltelijk voorwaardelijke vrijheidsstraf zonder bijzondere voorwaarden en na een geheel voorwaardelijke vrijheidsstraf met controlerende en gedragsbeïnvloedende bijzondere voorwaarden een minder hoge kans hebben om te recidiveren dan daders na een gedeeltelijk voorwaardelijke vrijheidsstraf

met controlerende bijzondere voorwaarden. Daders na een geheel voorwaardelijke vrijheidsstraf zonder bijzondere voorwaarden hebben een lagere kans om te recidiveren in vergelijking met daders na een gedeeltelijk voorwaardelijke vrijheidsstraf met controlerende voorwaarden.

Beleidsimplicaties

Aan de hand van de resultaten kunnen drie beleidsimplicaties geformuleerd worden.

Een eerste beleidsimplicatie betreft het vergroten van publieke steun voor de voorwaardelijke veroordeling. Hoewel het publiek over het algemeen punitief is in zijn attitudes en houding ten opzichte van straffen, is het wel bereid voorwaardelijke straffen te steunen zolang in deze straf haar punitiviteit wordt benadrukt. Echter, dit laat onverlet dat het publiek weinig kennis heeft van sancties, en daarmee ook van de voorwaardelijke veroordeling. Om de steun voor deze straf te behouden is het belangrijk dat rechters, politici en beleidsmakers het publiek informeren over het doel en de verschillende vormen van voorwaardelijke straffen. Hierbij dient de punitiviteit centraal te staan. Er kan bijvoorbeeld aangegeven worden dat een veroordeling niet alleen geheel voorwaardelijk opgelegd kan worden, maar ook gedeeltelijk. Daarnaast kunnen de voorwaarden die opgelegd worden punitief van aard zijn. Educatie heeft ook het voordeel dat het vertrouwen in het strafrechtelijk systeem wordt verhoogd. Dit zou op zijn beurt weer tot meer steun in voorwaardelijke straffen kunnen resulteren.

Een tweede beleidsimplicatie betreft het belang van de naleving van bijzondere voorwaarden van een voorwaardelijke veroordeling. Daarbij kunnen de volgende drie factoren een belangrijke rol spelen. Zo kan een procedureel rechtvaardige behandeling door de rechter de naleving bij een reclasseringstoezicht verhogen. De literatuur beschrijft vier elementen die rechters in overweging zouden moeten nemen in het creëren van een eerlijke behandeling: (1) rechters geven daders de mogelijkheid hun *voice* te uiten tijdens het proces, (2) rechters houden zich aan de regels en deze regels worden zonder vooringenomenheid toegepast, (3) rechters behandelen de daders met respect en waardigheid, en (4) rechters zijn betrouwbaar. Het is belangrijk dat rechters bekend zijn met deze vier elementen en dat zij rekening houdt met deze elementen tijdens de rechtszaken.

Verder speelt een positieve relatie met de reclasseringswerker een belangrijke rol in de naleving van bijzondere voorwaarden. Deze positieve relatie wordt gekenmerkt door respect, luisteren en een normale behandeling van de reclassant. In de opleiding van reclasseringswerkers dient het belang van de rol van de reclasseringswerker bij het verhogen van de korte en langere termijn doelen te worden benadrukt, waarbij de wijze waarop het toezicht wordt ingevuld net zo belangrijk is als de inhoud van het toezicht. De reclassering zou zijn toezichthouders in de theorie en praktijk van de *Core Correctional Practices* moeten trainen (dat wil zeggen principes die de effectiviteit van hoe programma's in een justitieel kader worden geleverd om naleving van daders te verhogen) waarbij specifieke aandacht uitgaat naar hoe toezichthouders een positief samenwerkingsverband ontwikkelen met hun reclassant.

Een laatste factor die naleving kan verbeteren is het verhogen van de gepercipieerde zekerheid van revocatie in geval van niet-naleving. Voor de toezichthouder ligt de uitdaging in het ontwikkelen van een positieve relatie terwijl zij ook toezicht moeten houden op de reclassant (zorg versus controle). Een manier om de naleving te verhogen is een toezicht opleggen. Reclassenten hebben hierdoor een meldplicht, wat resulteert in meer toezicht op de naleving van de algemene en bijzondere voorwaarden. Bovendien zal de toezichthouder zijn reclassant voortdurend eraan moeten herinneren dat zij toeziet op de naleving en direct reageert in geval van niet-naleving (bijvoorbeeld door de reclassant een

waarschuwing te geven). Naar verwachting zal dit de perceptie van de reclassanten op de zekerheid van revocatie verhogen en zodoende zullen ze meer geneigd zijn de voorwaarden na te leven.

Een derde en laatste beleidsimplicatie richt zich op de effectiviteit van de voorwaardelijke vrijheidsstraf in vergelijking met de korte vrijheidsstraf. De verwachting dat een voorwaardelijke vrijheidsstraf effectiever is dan een korte vrijheidsstraf vindt geen steun in dit proefschrift. Deze bevinding suggereert niet dat ‘niets werkt’. Wanneer een onderscheid wordt gemaakt tussen *first offenders* en recidivisten laten de resultaten zien dat recidivisten minder snel recidiveren wanneer zij een voorwaardelijke vrijheidsstraf krijgen. *First offenders* recidiveren minder snel na een korte vrijheidsstraf. Met andere woorden, recidive kan worden verminderd indien de rechter rekening houdt met de criminele voorgeschiedenis van de dader bij het opleggen van een voorwaardelijk of korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraf.

Conclusie

In lijn met de centrale doelstellingen van dit proefschrift zijn verschillende aspecten van voorwaardelijke straffen onderzocht aan de hand van verschillende methoden en onderzoeksgroepen. Aan de hand van de diverse onderzoeken kunnen de volgende conclusies geformuleerd worden. Ten eerste is onderzocht in hoeverre publieke steun voor voorwaardelijke straffen bestaat en kan worden verhoogd. De resultaten laten zien dat publieke steun voor deze straffen bestaat en kan worden verhoogd zolang het publiek vertrouwen heeft in het strafrechtelijk systeem en wanneer de punitiviteit van voorwaardelijke straffen wordt benadrukt. Ten tweede is gekeken in hoeverre drie theoretische noties – afschrikking, rehabilitatie en sociaalpsychologische factoren – er voor zorgen dat de korte termijn doelen (naleving van de voorwaarden) en lange termijn doelen (recidivereductie) van voorwaardelijke straffen kunnen worden bereikt. Afschrikking (dat wil zeggen de dreiging van het voorwaardelijke deel van de straf) verminderde recidive terwijl rehabilitatie (de bijzondere voorwaarden) dit effect niet had op recidive. Sociaalpsychologische factoren – een procedureel rechtvaardige behandeling door de rechter en een positieve alliantie tussen reclasseringswerker en reclassant – voorspelde naleving van de bijzondere voorwaarden bij een reclasseringstoezicht.

In dit proefschrift zijn deze factoren afzonderlijk onderzocht (korte termijn of lange termijn naleving, reclasseringstoezicht of voorwaardelijke straffen in het algemeen). De volgende stap is onderzoeken in hoeverre een combinatie van deze factoren effectief zijn in het verhogen van de naleving en het verminderen van recidive en in hoeverre voorwaardelijke straffen effectiever zijn in vergelijking met andere straffen.